

10 soļu programma Latvijas kapitāla tirgus attīstībai 2.0

Saturs

Saturs.....	2
Ievads	3
10 soļu programmas izpilde	4
Valsts fondēto pensijas shēmas (VFPS) līdzekļu ieguldīšana Latvijas kapitāla tirgū, t.sk. valsts kapitālsabiedrību kapitālā	4
Kvalitatīvas informācijas sniegšana potenciālajiem kapitāla tirgus emitentiem .	5
Pasīvo investīciju veicināšana Latvijas kapitāla tirgū	6
Regulatīvā sloga audits un efektivizācija.....	7
Ieguldītāju interešu aizsardzības pilnveidošana un finanšu un kapitāla tirgus komisijas (FKTK) uzraudzības prioritāšu pārskatīšana	8
Labi pārvaldītu kapitāla tirgus dalībnieku identificēšana	8
Ieguldījumu aktivitātes veicināšana Latvijas kapitāla tirgū.....	9
Latvijas sabiedrības finanšu prātības par ieguldījumiem veicināšana	10
Objektīvas un analītiskas informācijas par ieguldījumu riskiem nodrošināšana	12
Ieguldījumu pakalpojumu sniedzēju iesaistes Latvijas kapitāla tirgū veicināšana	12
Latvijas kapitāla tirgus attīstība	13
10 soļu programma Latvijas kapitāla tirgus attīstībai 2.0	15

Ievads

Lai labāk izprastu Latvijas kapitāla tirgu, kā arī identificētu tā attīstības virzienus, 2021. gadā Finanšu un kapitāla tirgus komisija (ar 01.01.2023. pievienota Latvijas Bankai) sadarbībā ar Latvijas kapitāla tirgus dalībniekiem un SIA "SKDS", kas nodrošināja anketēšanas procesu, apkopoja iesaistīto pušu redzējumu par kapitāla tirgu Latvijā. Tika izstrādāts pētījuma dokuments "Latvijas kapitāla tirgus apskats: vērtējums, viedokļi, priekšlikumi" (turpmāk – Apskats).

Balstoties uz galvenajiem Apskata secinājumiem, kas iegūti no visiem Latvijas kapitāla tirgus dalībniekiem, tika izstrādāta 10 soļu programma Latvijas kapitāla tirgus attīstībai (turpmāk – 10 soļu programma; [pieejama šeit](#)). 10 soļu programma ietvēra būtiskākos Latvijas kapitāla tirgus attīstības virzienus, kā arī tajā tika identificēti katra virziena attīstīšanai veicamie pasākumi.

10 soļu programmas darbības periods ir bijis trīs gadi, un šobrīd secināms, ka lielākajā daļā darbības virzienu ir noticis ievērojams progress, bet turpmākai Latvijas kapitāla tirgus attīstībai nepieciešams izstrādāt jaunus pasākumus un noteikt aktualizētus virzienus, lai nodrošinātu jaunu dalībnieku piesaisti Latvijas kapitāla tirgum, kā arī pēc iespējas straujāku tirgus attīstību. Attīstīts un labi funkcionējošs kapitāla tirgus nodrošina resursu efektīvu izmantošanu tautsaimniecības attīstībai, novirzot tos no uzkrājumu veidotājiem pie investīciju veicējiem, kā arī padara ekonomiku noturīgāku pret šokiem, veicot risku pārdales funkciju. Līdz ar to efektīvai finanšu tirgus funkcijas īstenošanai nepieciešams, lai būtu pieejami atbilstoši instrumenti un pakalpojumi, kā arī attīstīta vajadzīgā tirgus infrastruktūra.

Latvijas Banka sadarbībā ar vadošajiem Latvijas kapitāla tirgus dalībniekiem ir izstrādājusi jaunu programmu – 10 soļu programmu Latvijas kapitāla tirgus attīstībai 2.0, kas ietver aktuālos kapitāla tirgus attīstības virzienus, kā arī jaunus pasākumus to attīstīšanai.

Šajā dokumentā ietverts atskats uz 10 soļu programmas izpildi, izvērtējums par Latvijas kapitāla tirgus attīstību šobrīd, kā arī jaunā 10 soļu programma Latvijas kapitāla tirgus attīstībai 2.0 un tajā ietvertie pasākumi.

10 soļu programmas izpilde

Šajā sadaļā atspoguļots iepriekšējā periodā sasniegtais progress attiecībā uz 10 soļu programmas izpildi. Programmas izpildes laikā pasākumi tika pielāgoti aktuālajai situācijai un tirgus vajadzībām.

Valsts fondēto pensijas shēmas (VFPS) līdzekļu ieguldīšana Latvijas kapitāla tirgū, t.sk. valsts kapitālsabiedrību kapitālā

Uzdevums: Jāizstrādā Kapitāla tirgus attīstības stratēģija, veicinot Finanšu sektora attīstības plānā noteiktā mērķa sasniegšanu – aktīvāku valsts kapitālsabiedrību dalību kapitāla tirgū. Stratēģijas izstrāde nodrošinās iespēju piesaistīt finansējumu valsts un pašvaldību kapitālsabiedrību attīstības projektu vajadzībām, izmantojot diversificētus finanšu piesaistes avotus, t. sk. piesaistīt kapitāla resursus akciju un obligāciju publiskas emisijas veidā. Lielu uzņēmumu dalība kapitāla tirgū radīs iespēju būtisku VFPS līdzekļu apmēru novirzīt vietējās ekonomikas stiprināšanai.

Izpilde: Ministru kabinets 16.05.2023. izskatīja informatīvo ziņojumu par Latvijas kapitāla tirgus tālāku attīstību. Tajā ir noteikts kapitāla tirgus attīstības mērķis un virzieni vidējam termiņam, lai veicinātu finansējuma pieejamību ekonomikas izaugsmei un transformācijas veicināšanai, kā arī sniegtu ieguldījumu iespējas, nodrošinot augsta līmeņa aizsardzību ieguldītājiem. Ziņojums iezīmē tālākos rīcības virzienus, nosakot arī akciju kapitalizācijas līmeni, kāds būtu jāsasniedz tuvāko četru gadu laikā. Proti, par mērķi tika izvirzīts Latvijas akciju tirgus kapitalizācijas apjoms 2027. gadā 9 % no iekšzemes kopprodukta (IKP). Lai īstenotu informatīvajā ziņojumā izvirzītos mērķus, tiek analizēta valsts kapitālsabiedrību gatavība un iespējas izešanai Latvijas kapitāla tirgū, kā arī tiek meklēti risinājumi potenciālo šķēršļu novēršanai.

Tāpat Latvijas Banka vērtē Latvijas pensiju 2.līmeņa ieguldījumu izvietojumu kapitāla tirgū un analizē zemā ieguldījumu līmeņa iemeslus.

Lai paaugstinātu Latvijas pensiju 2.līmeņa līdzekļu pārvaldītāju uzticību ieguldījumiem kapitāla tirgū ar alternatīvo ieguldījumu fondu starpniecību, Latvijas Banka piedāvāja Valsts fondētās pensiju shēmas likuma grozījumus.

Tie paredz stiprināt alternatīvo ieguldījumu fondu korporatīvo pārvaldību un līdz ar to ieguldītāju aizsardzību. Sadarbojoties Finanšu nozares asociācijai, Latvijas Privātā un Iespējkapitāla asociācijai un Latvijas Bankai, ir apzināti pamatprincipi drošākiem pensiju 2.līmeņa līdzekļu ieguldījumiem alternatīvo ieguldījumu fondos, kas apkopoti "Ieteikumos labākai riska pārvaldīšanai alternatīvajos ieguldījumu fondos, piesaistot līdzekļus no pensiju fondiem" un tiks publicēti attiecīgo nozaru asociāciju mājaslapās.

Kvalitatīvas informācijas sniegšana potenciālajiem kapitāla tirgus emitentiem

Uzdevums: Līdz 31.12.2021. jāizveido attīstības un atbalsta modelis, sniedzot iespēju emitentiem sagatavoties dalībai kapitāla tirgū akciju un obligāciju emisiju gadījumā. Kopā ar sadarbības partneriem jāpopularizē šī iespēja, kā arī jāorganizē diskusijas ar potenciāli ieinteresētajiem emitentiem, piesaistot dažādu jomu un nozaru speciālistus, lai sniegtu pilnīgu priekšstatu par kapitāla tirgu, iespēju piesaistīt resursus tajā un atgriezenisko saiti uzņēmuma vadībai.

Izpilde: 2022. gada janvārī darbību sāka Vērtspapīru smilškastē – atbalsta mehānisms uzņēmumiem, kas vēlas piesaistīt finansējumu Latvijas kapitāla tirgū. Vērtspapīru smilškastē darbību administrē Latvijas Banka, savukārt Vērtspapīru smilškastē darba grupā uz brīvprātības principa pamata un bez maksas darbojas galvenie Latvijas kapitāla tirgus dalībnieki un eksperti – AS "Nasdaq Riga", AS "BDO Latvia", AS "Citadele banka", AS "Luminor Bank", AS "Redgate Capital", AS "Signet Bank", SIA "KPMG Baltics", IPAS "INVL Asset Management", zvērinātu advokātu birojs "Cobalt", zvērinātu advokātu birojs "Ellex Kļaviņš", zvērinātu advokātu birojs "Eversheds Shuterland Bitāns", zvērinātu advokātu birojs "Sorainen", zvērinātu advokātu birojs "Wallace", neatkarīgie eksperti Ivars Bergmanis un Eva Dzērve.

Atbalsta mehānisma ietvaros potenciālais emitents saņem ekspertu sagatavotu sākotnējo novērtējumu un ieteikumus, kas jāuzlabo, lai izietu Latvijas kapitāla tirgū. Atbalsta mehānismu var izmantot gan privātie uzņēmumi, gan arī valsts un pašvaldību kapitālsabiedrības. Konsultācijām var pieteikties gan uzņēmumi, kas iecerējuši izlaist akcijas, gan uzņēmumi, kas vēlas piesaistīt finansējumu, izlaižot obligācijas. Dalība Vērtspapīru smilškastē ir bez maksas. Līdz šim atbalsta

mehānismu izmantojuši jau astoņi uzņēmumi. Plānots, ka Vērtspapīru smilšskate darbosies tik ilgi, kamēr tirgū būs šāda nepieciešamība un Vērtspapīru smilšskates darba grupas dalībnieki būs gatavi turpināt dalību attiecīgajā darba grupā.

2023. gadā jau ceturto reizi notika Latvijas Kapitāla tirgus forums, kas ir ikgadējs pasākums, kurš katru gadu veltīts kādai kapitāla tirgum aktuālai tēmai. Kapitāla tirgus forums pulcē Latvijas kapitāla tirgus dalībniekus un iesaistītās puses un ir ļoti labi apmeklēts un augstu novērtēts pasākums tirgus dalībnieku vidū.

Lai sekmētu kapitāla tirgus dalībnieku izpratni par ilgtspējīgām finansēm, ir uzsākts pasākumu cikls "Ilgtspējas brokastis", kas ir informatīvas tikšanās ar tirgus dalībniekiem par aktualitātēm ilgtspējas jomā.

Pasīvo investīciju veicināšana Latvijas kapitāla tirgū

Uzdevums: Jāizvērtē iespējas un jāizstrādā priekšlikumi, kā veicināt paplašinātu starptautisko pasīvo investīciju līdzekļu plūsmu Latvijā. Tas pavērtu iespēju mazajiem uzņēmumiem, kas savā darbībā izmanto ilgtspējīgus risinājumus, piesaistīt pasīvās investīcijas.

Izpilde: Lai veicinātu pasīvās investīcijas Latvijas kapitāla tirgū, būtisks pasākums ir Latvijas iekļaušana vērtspapīru tirgus indeksā. Lai to nodrošinātu, Baltijas valstis parakstīja saprašanās memorandu, kurā ir izteikta interese attīstīt reģionālo kapitāla tirgu, un jau 2018. gada novembrī nosūtīja kopīgu vēstuli starptautiskajam indeksu pakalpojumu sniedzējam "MSCI", lai sāktu vienotu vērtspapīru tirgus indeksu klasifikāciju. "MSCI" ir neatkarīga iestāde, kas nodrošina informāciju un instrumentus investoriem, kā arī, nosakot vērtspapīru tirgus indeksu klasifikāciju, iekļauj valstis un reģionus starptautisko investoru redzeslokā. Atrašanās indeksā nozīmē pieaugošu tādu pasīvo investoru skaitu, kuru ieguldījumu stratēģija piesaistīta indeksam. Lielāka investoru bāze padara konkrēto tirgu uzņēmumiem pievilcīgāku no kapitāla piesaistes viedokļa.

2023. gadā izveidots "MSCI" Baltijas indekss, kas ir būtisks solis, lai Baltijas valstis būtu pamanāmas starptautiskajiem investoriem. Vienlaikus šobrīd Latvijas uzņēmumi nav iekļauti indeksā, lai sasniegtu vērtējumu "Robežtirgus" (*Frontier market*), jo tirgū būtu jābūt diviem uzņēmumiem ar kapitalizāciju virs 1 mljrd. ASV dolāru. Šobrīd Latvija nav sasniegusi vērtējumu "Robežtirgus", tomēr Baltijas valstu redzamība kopumā ir vērtējama pozitīvi arī Latvijai. Ņemot

vērā minēto, jāturpina darbs pie lielo Latvijas uzņēmumu iekļaušanas Latvijas kapitāla tirgū.

Ir izveidots Baltijas mazo un vidējo uzņēmumu sākotnējā publiskā piedāvājuma fonds (IPO fonds). IPO fonda izveide paredz tādu finanšu instrumentu izveidi, kas uzņēmumiem nodrošinās pieeju finansējumam un palīdzēs veicināt kapitāla tirgus aktivizēšanu Baltijas valstīs. Fonda finansējums ir 20 milj. eiro.

IPO fonds vērsts uz pelnošiem uzņēmumiem, kuru vērtība ir no 5 līdz 100 milj. eiro. Saskaņā ar IPO fonda izstrādes projektā veikto analīzi potenciālie pretendenti darbojas informācijas tehnoloģiju, apstrādes rūpniecības, biotehnoloģiju, pārtikas rūpniecības u. c. augstas pievienotās vērtības nozarēs. IPO fonds veiks "enkura investora" lomu un sekmēs institucionālo un citu privāto investoru ieguldījumus uzņēmumos.

IPO fonds nodrošina finansējumu uzņēmumu sākotnējai kotēšanai un iekļaušanai Baltijas valstu vērtspapīru tirgū, prioritāri akciju tirgū: gan Baltijas regulētajā tirgū, gan daudzpusējā tirdzniecības sistēmā – alternatīvajā tirgū "First North".

Regulatīvā sloga audits un efektivizācija

Uzdevums: Jāpārskata Latvijas normatīvie akti (Finanšu instrumentu tirgus likums, Komerclikums), izvērtējot, vai tajos emitentiem nav ieviestas stingrākas prasības salīdzinājumā ar regulējumu, kas izriet no Eiropas Savienības direktīvām (Atklātības prasību direktīva, Akcionāru tiesību direktīva). Stingrāka Latvijas regulējuma situācijā nepieciešams pārvērtēt tā pamatojumu un nepieciešamību. Vienlaikus jāpārvērtē stingrāku prasību nepieciešamība emitentiem salīdzinājumā ar citām kapitālsabiedrībām (piemēram, valdes un padomes locekļu minimālais skaits akciju emitentiem). Jauna regulējuma ieviešanā jāstiprina princips "Konsultē vispirms".

Izpilde: Izpildot uzdevumu, veikta virkne pasākumu regulējuma efektivizēšanai un pilnveidošanai. Veikts regulatīvo prasību audits, kā rezultātā novērstas situācijas, kad emitentam tiek noteiktas stingrākas prasības, nekā paredz starptautiskais regulējums. Pārskatītas Atklātības prasību direktīvas prasības, samazināts administratīvais slogs attiecībā uz akcionāru sapulču sasaukšanu, pieņemts Akciju atpirkšanas likums un Vērtspapīrošanas likums, veikts izvērtējums par Sākotnējā reģistrā esošo vērtspapīru turpmāku apriti, veikti pasākumi dokumentu un prasību vienādošanai Baltijas valstu līmenī un citi pasākumi, kas nodrošina administratīvā sloga mazināšanu. Tāpat veikti pasākumi, lai uzlabotu un padarītu lietotājam ērtāku Oficiālo obligātās

informācijas centralizētās glabāšanas sistēmu. Piedaloties jauna Eiropas Savienības regulējuma izstrādes vai tā pārskatīšanas darbā, tiek izvērtēts gaidāmā administratīvā sloga samērīgums.

Ieguldītāju interešu aizsardzības pilnveidošana un finanšu un kapitāla tirgus komisijas (FKTK) uzraudzības prioritāšu pārskatīšana

Uzdevums: Jāpārskata un jāpilnveido Latvijas kapitāla tirgus ieguldītāju tiesību aizsardzības regulējums. Jāuzlabo aizsardzības mehānisma pielietošana praksē visu iesaistīto pušu līmenī. Jāstiprina uzraudzība tirgus manipulāciju un iekšējās informācijas izmantošanas jomā, veicinot labāku FKTK sadarbību ar tiesībaizsardzības iestādēm šādu pārkāpumu izmeklēšanā. FKTK uzraudzības prioritāšu noteikšanā jāuzklausā un jāņem vērā tirgus dalībnieku ieteikumi un priekšlikumi.

Izpilde: Uzdevuma izpildei ir notikusi komunikācija ar tiesībsargājošajām iestādēm, lai nodrošinātu pēc iespējas labāku un efektīvāku iesaistīto pušu interešu aizstāvību. Lai nodrošinātu pēc iespējas kvalitatīvāku uzraudzības procesu, Latvijas Bankas atbildīgie darbinieki ir izgājuši apmācību kursu ASV Vērtspapīru un biržu komisijas (U.S. Securities and Exchange Commission) ekspertu vadībā. Tāpat pārskatīts regulējums, kas attiecas uz akcionāru tiesību aizsardzību. Latvijas Banka regulāri veic tirdzniecības uzraudzības pasākumus, kā arī sadarbojas ar biržu, komercbankām un citiem finanšu tirgus dalībniekiem tirdzniecības uzraudzības jautājumos. Tāpat veikti pasākumi saistīto pušu darbījumu analīzes iespēju uzlabošanai, kā arī iekšējās informācijas izmantošanas un pārvaldītāju darbījumu analīzei.

Labi pārvaldītu kapitāla tirgus dalībnieku identificēšana

Uzdevums: Līdz 31.12.2022. jāizveido korporatīvās pārvaldības reitings par katru kapitāla tirgū esošu emitentu un jāvienojas par reitinga uzturētāju.

Korporatīvās pārvaldības reitings palīdzēs izvērtēt ieguldījumu iespējas un pieņemt lēmumu par adekvāta ieguldījuma veikšanu.

Izpilde: 2021. gadā apstiprināts Latvijas Korporatīvās pārvaldības konsultatīvās padomes (<https://www.tm.gov.lv/lv/korporativas-parvaldibas-konsultativa-padomes>) izstrādātais Latvijas Korporatīvās pārvaldības kodekss – labas korporatīvās pārvaldības ieteikumi uzņēmumiem Latvijā (https://www.tm.gov.lv/sites/tm/files/media_file/korporativas-parvaldibas-kodekss_0.pdf). Lai veicinātu korporatīvās pārvaldības kultūras veidošanos un minētā kodeksa popularizēšanu, tika izņemts svinīgā pasākumā apbalvot veiksmīgākos korporatīvās pārvaldības ieviesējus dažādās kategorijās. Pieteikšanās balvai ir brīvprātīga. Pieteikumus izvērtē žūrija, kuras sastāvā ir Latvijas Korporatīvās pārvaldības konsultatīvās padomes locekļi. 2021. gadā tika saņemti 27 pieteikumi, bet 2022. gadā – 13 pieteikumi.

2023. gadā balva tika pasniegta trešo reizi, un, lai pielāgotos pasaules tendencēm un prioritātēm, tā tika pārdēvēta par Ilgtspējīgas pārvaldības balvu. Balvas pasniegšanas mērķis ir stiprināt Latvijas uzņēmumu ilgtspēju un veicināt Latvijas Korporatīvās pārvaldības kodeksa praktisko ieviešanu Latvijas uzņēmumos, veicinot uzņēmumu darbības efektivitāti un ilgtermiņa vērtības pieaugumu, kā arī sniegt publisku pozitīvu novērtējumu uzņēmumiem ar ilgtspējīgu pārvaldības modeli. Turpinās darbs Korporatīvās pārvaldības konsultatīvajā padomē, kas identificē pasākumus korporatīvās pārvaldības veicināšanai. Tāpat 2023. gadā tika organizēts korporatīvās pārvaldības semināru cikls uzņēmumiem.

Ieguldījumu aktivitātes veicināšana Latvijas kapitāla tirgū

Uzdevums: Jāveicina ieguldījumu aktivitāte Latvijas kapitāla tirgū, 2021. gada laikā izvērtējot iespējas un sniedzot priekšlikumus par esošā nodokļu režīma pārskatīšanu (t. sk., saglabājot jau esošo akciju opciju un ieguldījumu konta regulējumu) un nodrošinot Latvijas nodokļu sistēmas konkurētspēju Baltijas līmenī. Jāizvērtē iespējas izstrādāt nodokļu atvieglojumu instrumentus, kas būtu vērsti uz institucionālo un privāto ieguldītāju ieguldījumiem tieši Latvijas kapitāla tirgū.

Izpilde: Valsts ieņēmumu dienests regulāri informē sabiedrību par dažādiem ar kapitāla tirgu saistītiem jautājumiem, piemēram, par ieguldījumu kontu un nodokļu nomaksu. Arī komercbankas regulāri informē sabiedrību par ieguldījumu iespējām. Latvijā aktīvi darbojas Investoru klubs, kas nodrošina

sabiedrības informēšanu par aktualitātēm ieguldījumu jomā un galvenajām tendencēm. Vienlaikus turpinās darbs pie regulējuma izvērtēšanas, lai veicinātu tā konkurētspēju. Tomēr secināms, ka šobrīd plānotā iedzīvotāju ienākuma nodokļa (IIN) no kapitāla pieauguma palielināšana noteikti nesekmēs iedzīvotāju vēlmi ieguldīt Latvijas kapitāla tirgū. Lai to nodrošinātu, būtu nepieciešams vienkāršot nodokļa maksājumus par kapitāla pieaugumu, kā arī saglabāt IIN esošajā līmenī, pretējā gadījumā ieguldījumi kapitāla tirgū var zaudēt konkurencē ar dalību 3. pensiju līmenī, kas nodrošina IIN atmaksu, vai ieguldījumiem valsts krājobligācijās, par kuriem gūtie ienākumi netiek aplikti ar nodokļiem. Latvijas kapitāla tirgu neizdosies aktivizēt, ja nodokļu aspektā izdevīgāki būs citi uzkrāšanas veidi.

Jau šobrīd ir situācija, kad iedzīvotāji savus uzkrātos līdzekļus nevēlas investēt un izvēlas uzkrāšanas veidus ar mazu risku. Palielinot IIN par kapitāla pieaugumu, iedzīvotāju motivācija ieguldīt vietējā kapitāla tirgū kļūs vēl mazāka, līdz ar to arī kapitāla tirgus attīstība kļūs vēl lēnāka.

Samazinātas investīcijas kapitāla tirgū var novest pie lēnākas ekonomiskās izaugsmes. Uzņēmumiem, ja tiem nav pietiekama kapitāla, var būt grūtāk paplašināties un ieviest inovācijas, kas potenciāli var novest pie mazākām darba iespējām. Lai gan IIN no kapitāla pieauguma palielināšanas mērķis ir palielināt valdības ieņēmumus, tas var radīt pretēju efektu. Ja potenciālie investori izvēlēsies savus līdzekļus neinvestēt, lai izvairītos no papildu nodokļiem, valsts budžetā būs mazāk ieņēmumu, nekā paredzēts.

Latvijas sabiedrības finanšu pratības par ieguldījumiem veicināšana

Uzdevums: Latvijas iedzīvotāju finanšu pratības stratēģijā 2021.–2027. gadam būtiska loma paredzēta finanšu pratības veicināšanai ieguldījumu jomā. Lai to īstenotu, institūcijām jāiesaistās stratēģijas ieviešanā, nodrošinot daudzveidīgas, izglītojošas, informējošas un iesaistošas aktivitātes dažādos kanālos, tostarp digitālajās platformās, par ieguldījumu jomu.

Izpilde: Latvijas Banka ir atbildīga par finanšu pratības jomu Latvijā un ir galvenā koordinatore valsts, nevalstiskā un privātā sektora institūciju sadarbībā, lai uzlabotu finanšu pratību.

Lai pilnveidotu Latvijas iedzīvotāju naudas prasmi un rūpētos par finanšu drošību un ilgtspēju, izstrādāta Latvijas iedzīvotāju finanšu pratības stratēģija 2021.–2027. gadam (Stratēģija).

Latvijas Banka koordinē Stratēģijas ieviešanu un izvērtēšanu un vada starpinstitūciju darba grupu, iesaistot plašu ieinteresēto pušu loku gan no finanšu un izglītības, gan nevalstiskā sektora. Stratēģija izstrādāta, partneriem kopīgi izvirzot mērķus un vienojoties par veicamajiem uzdevumiem septiņu gadu periodā. Stratēģijas ietvaros Latvijas Banka un citi Stratēģijas īstenošanā iesaistītie partneri īstenojuši vairāk nekā 230 aktivitātes, kuru mērķis bijis uzlabot iedzīvotāju vai mazo uzņēmumu un mikrouzņēmumu vadītāju finanšu pratības līmeni, tostarp ieguldījumu jomā. Ar Stratēģiju un tās izvērtējumu iespējams iepazīties šeit: <https://www.bank.lv/darbibas-jomas/finansu-pratiba/strategija-un-izvertejums>.

Lai veicinātu ieguldītāju aktivitāti, Latvijas Banka sadarbībā ar ekspertiem ir sagatavojusi 10 raidieraksta "Pelnītprasme" sērijas par ieguldījumu iespējām un citiem saistītiem jautājumiem, un populārākajās straumēšanas platformās tām kopā bijuši vairāk nekā 41 000 skatījumu. Latvijas Bankas eksperti ir piedalījušies 2022. gada sarunu festivāla "Lampa" diskusijā "Atnācu, uzzināju, ieguldīju! Kas jāzina, lai sāktu ieguldīt?". Latvijas Bankas darbinieki ir vadījuši vieslekcijas gan skolēniem, gan dažādu uzņēmumu darbiniekiem (kopā vairāk nekā 3000 cilvēkiem) par drošu ieguldīšanu. Stratēģijas īstenošanas periodā ir izveidojušās dažādas investoru kopienas un arī Finanšu izglītības biedrība, kuras mērķis ir izglītēt sabiedrību finanšu, īpaši ieguldījumu, jomā. Palielināties iedzīvotājiem pieejamās informācijas klāsts (grāmatas par finanšu pratību un ieguldījumiem, kā arī izglītojošas digitālās platformas). Veikta arī virkne citu informatīvu pasākumu iedzīvotāju finanšu pratības veicināšanai.

Vienlaikus iedzīvotāju brīvie līdzekļi un interese par ieguldīšanu tiek izmantota arī finanšu krāpniecībā. Investīciju izkrāpšana ir viens no biežāk sastopamajiem krāpšanas veidiem. No 2021. gada janvāra līdz 2024. gada jūlijam investīciju krāpšanā četrās lielākajās komercbankās iedzīvotāji zaudējuši 18.9 milj. eiro, kurus varēja ieguldīt kapitāla tirgū. Tāpat joprojām augsts saglabājas iedzīvotāju uzkrājumu līmenis, kas netiek ieguldīts finanšu tirgos, proti, dati liecina, ka komercbankās iedzīvotāji uzkrājuši 10 mljrd. eiro.

Objektīvas un analītiskas informācijas par ieguldījumu riskiem nodrošināšana

Uzdevums: Jāizstrādā un jāievieš mūsdienīgs risinājums, lai uzskatāmā veidā informētu par riskiem, kas saistīti ar dažādiem ieguldījumu veidiem, un palīdzētu privātajiem ieguldītājiem izvērtēt konkrētu ieguldījumu veidu atbilstību ieguldītāja riska apetītei un finanšu pratības līmenim.

Izpilde: Lai nodrošinātu uzdevuma izpildi, izstrādāts Ieguldījumu riska barometrs (<https://www.naudasskola.lv/riska-tolerances-barometers/>), kas ir riska tolerances tests, ar kura palīdzību var noskaidrot, kāds risks potenciālajam ieguldītājam būtu pieņemams un kurš no ieguldījumu veidiem visvairāk atbilstu personas riska profilam. Ieguldījumu veidi un to risku līmenis skaidrots izglītojošajā tīmekļvietnē "Naudas skola" (<https://www.naudasskola.lv/par-naudu/ieguldijumi>). Tāpat Latvijas Banka uztur licencēto finanšu tirgus dalībnieku datubāzi un nodrošina komunikāciju par lēmumiem, kas saistīti ar dažādiem tirgus dalībniekiem.

Ieguldījumu pakalpojumu sniedzēju iesaistes Latvijas kapitāla tirgū veicināšana

Uzdevums: Jāizstrādā priekšlikumi aktīvākai ieguldījumu pakalpojumu sniedzēju iesaistei kapitāla tirgū. Jāizstrādā digitālie rīki, kas paredzēti ieguldītājiem, un jāveicina kopīgo pasīvās formas ieguldījumu veidošanas iespējas, lai veicinātu ieguldījumus pasīvā formā. Jāattīsta investīciju banku pakalpojumi Latvijā.

Lai nodrošinātu attiecīgo uzņēmumu ienākšanu tirgū, izveidota Regulatīvā smilškaste (<https://www.bank.lv/darbibas-jomas/uzraudziba/inovacijas-un-fintech/regulativa-smilskaste>) – atbalsta mehānisms, kas nodrošina esošajiem vai potenciālajiem finanšu tirgus dalībniekiem iespēju testēt un pārbaudīt inovatīvu pakalpojumu atbilstību regulatīvajām prasībām saskaņā ar testēšanas plānu, par ko tie vienojušies ar Latvijas Banku. Mērķis ir palīdzēt ieinteresētajām personām izprast normatīvo regulējumu un īpaši – esošā tiesiskā regulējuma piemērojamību inovatīviem finanšu pakalpojumiem vai uzņēmējdarbības modeļiem. Regulatīvā smilškaste ir pieejama visiem finanšu pakalpojumu uzņēmumiem, kas vēlas ieviest inovatīvu finanšu pakalpojumu vai uzņēmējdarbības modeli, neatkarīgi no tā, vai tie ir uzraudzīti tirgus dalībnieki vai jaunpienācēji. Tā ir vieta inovatīviem

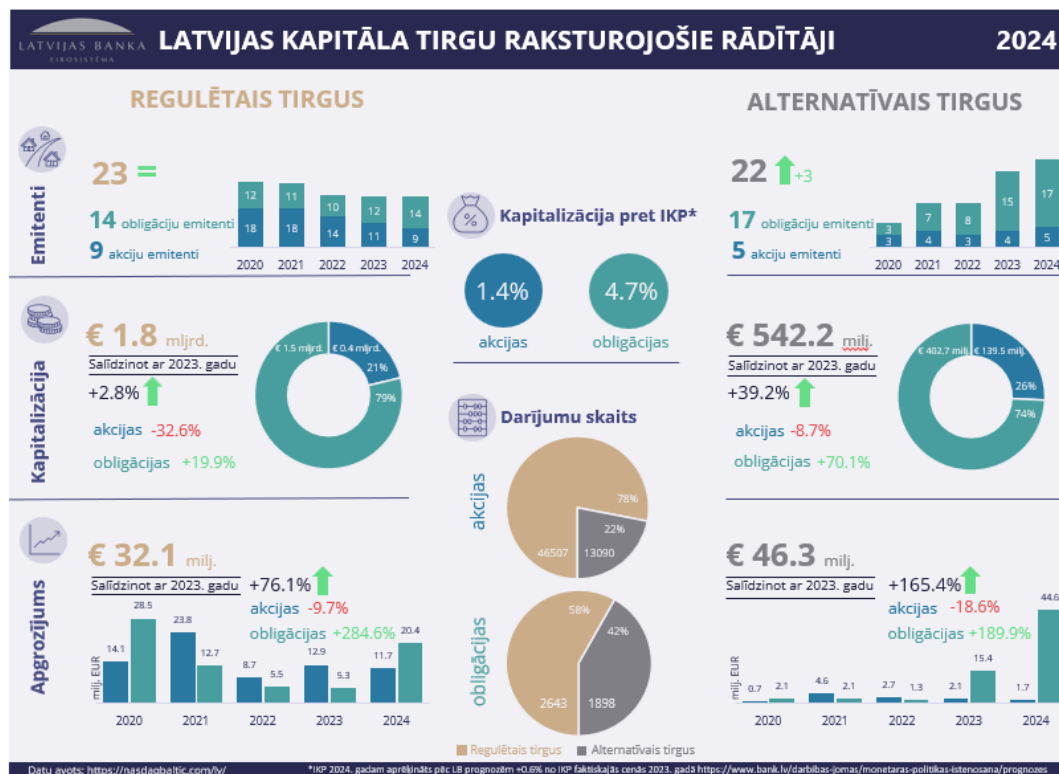
risinājumiem un modeļiem, kas līdz šim nav piedāvāti Latvijā vai nav aizsargāti ar pašreizējo regulējumu.

Ir redzama lielāka Latvijas komercbanku aktivitāte investīciju banku pakalpojumu piedāvāšanā un popularizēšanā. Tiek rīkotas gan konferences, gan reģionāli semināri uzņēmumiem par iespējām piesaistīt naudas līdzekļus publiski, izmantojot kapitāla vērtspapīru un parāda vērtspapīru tirgus iespējas.

Tāpat šobrīd notiek aktīvs darbs pie digitālo risinājumu izstrādes, lai vērtspapīru iegāde kļūtu ērtāka un pieejama ikvienam.

Ir veikta licencēšanas procesa analīze, un tas izveidots pēc iespējas skaidrāks un saprotamāks, lai nodrošinātu ieguldījumu pakalpojumu sniedzējiem vieglāku licences iegūšanu. Vienlaikus Latvijas Banka turpina darbu pie konsultāciju sniegšanas potenciālajiem tirgus dalībniekiem, lai tie izprastu licences iegūšanas procesu, kā arī izvēlētos atbilstošāko darbības modeli.

Latvijas kapitāla tirgus attīstība

2024. gada nogalē Latvijas kapitāla tirgū tirdzniecībai bija iekļauti 23 regulētā tirgus emitentu vērtspapīri un arī alternatīvajā tirgū – 22 emitentu vērtspapīri.

Kopējais regulētā tirgus kapitalizācijas apmērs 2024. gada nogalē bija 1.8 mljrd. eiro, bet apgrozījums 32.1 milj. eiro, kas ir par 76.1 % vairāk nekā 2023. gadā.

Kopējā alternatīvā tirgus kapitalizācija 2024. gada nogalē sasniedza 542.2 milj. eiro, bet apgrozījums 46.3 milj. eiro, kas ir par 165.4 % vairāk nekā 2023. gadā.

Akciju tirgus kopējais kapitalizācijas apjoms pret IKP ir 1.4 %, savukārt obligāciju tirgus kapitalizācija pret IKP ir 4.7%. Kopumā skatot tirgus attīstību, ir vērojamas pozitīvas tendences, it īpaši obligāciju emisijās. Vienlaikus, tirgus attīstība ir lēna, tādēļ nepieciešams izstrādāt pasākumus, kas veicinātu straujāku tirgus attīstību.

10 soļu programma Latvijas kapitāla tirgus attīstībai 2.0

Lai nodrošinātu Latvijas kapitāla tirgus turpmāku attīstību, Latvijas Banka ir aptaujājusi tirgus dalībniekus un ekspertus un ir izstrādājusi šādu programmu kapitāla tirgus attīstības veicināšanai.

Kapitāla tirgus pieejamības veicināšana

Uzdevums: Jānodrošina, ka pieeja Latvijas kapitāla tirgum ir ikvienam investoram, kas vēlas iegādāties vērtspapīrus. Vienlaikus jānodrošina, ka ir skaidri definētas procedūras un potenciālajiem tirgus dalībniekiem, kā arī investoriem pieejama saprotama informācija. Tāpat jānodrošina, ka finanšu tirgus dalībnieki, sniedzot konsultācijas par finansējuma piesaistes iespējām, kā vienu no iespējām piedāvā iespēju daļu finansējuma piesaistīt kapitāla tirgū. Lai nodrošinātu Latvijas kapitāla tirgus “redzamību”, turpināms darbs pie Latvijas pozīcijas starptautiskajos indeksos.

Uzņēmumu finanšu pratības un pārvaldības stiprināšana

Uzdevums: Diskusijās ar iesaistītajām pusēm secināts, ka uzņēmumu finanšu pratība ir jāuzlabo, līdz ar to šim jautājumam jāpievērš īpaša uzmanība. Jānodrošina, lai uzņēmumiem ir izpratne par dažādām finansējuma piesaistes iespējām, kā arī ieguvumiem, izvēloties katru no tām. Vienlaikus jāveic informatīvie pasākumi attiecībā uz uzņēmuma struktūras veidošanu, pārvaldības jautājumiem, finanšu vadību u. c.

Iedzīvotāju finanšu pratība

Uzdevums: Neskatoties uz pastāvīgi veiktajiem pasākumiem iedzīvotāju finanšu pratības uzlabošanai, Latvijas iedzīvotāju finanšu pratība ir nedaudz zem vidējā Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas dalībvalstu līmeņa. Ņemot vērā minēto, jāturpina pasākumi iedzīvotāju finanšu pratības uzlabošanai, turpinot skaidrojošo darbu par ieguldīšanas iespējām un citiem saistītajiem jautājumiem.

Valsts un pašvaldību kapitālsabiedrību dalība kapitāla tirgū

Uzdevums: Ministru kabinets ir atbalstījis priekšlikumu sasniegt informatīvajā ziņojumā "Par Latvijas kapitāla tirgus tālāku attīstību" izvirzīto rezultatīvo rādītāju – Latvijas akciju tirgus kapitalizācijas apjoms 2027. gadā 9 % no IKP. Lai arī tirgus aktivitāte ir paaugstinājusies, īpaši obligāciju tirgū, iztrūkstošais elements ir tirgus apjoms. Lietuvā un Igaunijā mazliet vairāk par trešdaļu tirgus kapitalizācijas veido valsts un pašvaldību kontrolē esoši uzņēmumi. Latvijā ir divi biržā kotēti valsts un pašvaldību uzņēmumi – AS "Latvenergo" un AS "Augstsprieguma tīkls" –, kuru obligācijas iekļautas regulētajā tirgū. Ņemot vērā minēto un lai sasniegtu izvirzīto tirgus kapitalizācijas mērķi, jāveic pasākumi, kas veicina lielo valsts kapitālsabiedrību izešanu kapitāla tirgū, īpaši – iekļaujot tirgū akcijas.

Uzraudzības procesa pilnveidošana

Uzdevums: Lai arī uzraudzības process pēdējo gadu laikā nepārtraukti tiek pilnveidots, joprojām ir jomas, kurās iespējami turpmāki uzlabojumi. Pamatā uzlabojumi jāveic attiecībā uz skaidrojošo darbu, Latvijas Bankas metodisko materiālu un skaidrojumu sagatavošanu, kā arī uzrauga gaidu definēšanu. Tāpat jāturpina darbs Baltijas uzraugu līmenī, lai nodrošinātu pēc iespējas vienotu pieeju dažādu jautājumu risināšanā.

Atbalsts esošajiem un potenciālajiem emitentiem

Uzdevums: Lai nodrošinātu turpmāku kapitāla tirgus attīstību, jāsniedz atbalsts esošajiem un topošajiem emitentiem. Viena no turpināmajām iniciatīvām ir Vērtspapīru smilškaste – atbalsta mehānisms, kura ietvaros potenciālais emitents saņem ekspertu sagatavotu sākotnējo novērtējumu un ieteikumus par to, kas jāuzlabo, lai izietu Latvijas kapitāla tirgū. Atbalsta mehānismu var izmantot gan privāti uzņēmumi, gan arī valsts un pašvaldību kapitālsabiedrības. Konsultācijām var pieteikties gan uzņēmumi, kas iecerējuši izlaist akcijas, gan uzņēmumi, kas vēlas piesaistīt finansējumu, izlaižot obligācijas. Vērtspapīru smilškaste ir saņēmusi ļoti labu novērtējumu no esošajiem un potenciālajiem tirgus dalībniekiem. Līdz šim atbalsta mehānismu izmantojuši jau astoņi uzņēmumi. Plānots, ka Vērtspapīru smilškaste darbosies tik ilgi, kamēr tirgū būs šāda nepieciešamība un Vērtspapīru smilškastes darba grupas dalībnieki būs gatavi turpināt dalību attiecīgajā darba grupā. Tāpat jānodrošina, ka atbalsta programmas uzņēmumiem kapitāla piesaistei biržā ir pieejamas un praktiski izmantojamas. Jāturpina dažādas informatīvās kampaņas un pasākumi, piemēram, ikgadējais Latvijas Kapitāla tirgus forums, kā arī citi pasākumi.

Ilgtspējīgas pārvaldības veicināšana

Uzdevums: Lai veicinātu uzņēmumu ilgtspējīgu pārvaldību, jāturpina jau iesāktie pasākumi – darbs Korporatīvās pārvaldības konsultatīvajā padomē, lai nodrošinātu pēc iespējas labāku korporatīvās pārvaldības ieviešanu uzņēmumos. Lai izceltu izcilākos uzņēmumus ilgtspējīgas pārvaldības jomā, jāturpina Ilgtspējīgas pārvaldības balvas pasniegšana. Vienlaikus, ņemot vērā aizvien augošās prasības ilgtspējas ziņošanas jomā, jāsniedz atbalsts emitentiem izpratnes veidošanā par jaunajām prasībām un praktiskajā ziņošanā.

Regulējuma efektīvizēšana un administratīvo šķēršļu mazināšana

Uzdevums: Aptaujājot tirgus dalībniekus, secināts, ka pastāv zināmi regulējuma jautājumi, kuri jāpārskata un jāuzlabo, lai mazinātu šķēršļus iziešanai kapitāla tirgū, piemēram, risinot jautājumu par Uzņēmumu ienākuma nodokļa likuma regulējumu attiecībā uz "plāno kapitalizāciju", regulējumu attiecībā uz pamatkapitāla palielināšanu un apmaksāšanu, interešu konfliktu u. c.

Investoru tiesību aizsardzība

Uzdevums: Investoru aizsardzība ir būtisks veselīga kapitāla tirgus attīstības elements, īpaši attiecībā uz mazākuma investoriem. Lai nodrošinātu investoru tiesību pārstāvību, jāizvērtē investoru pārstāvja koncepta ieviešana obligāciju emisijas gadījumā. Vienlaikus jāturpina darbs pie dažādu citu pasākumu izstrādes, lai turpinātu uzlabot investoru aizsardzību, tādējādi nodrošinot iesaisti kapitāla tirgū.

Emitentu un akcionāru savstarpējās kultūras veidošana

Uzdevums: Tā kā kapitāla tirgū ienāk jauni dalībnieki un sagaidāms, ka nākotnē tādu būs aizvien vairāk, jāveicina atbilstoša emitentu un akcionāru savstarpējā kultūra, lai emitentam ir pieejama informācija par labo praksi ne tikai pirms emisijas veikšanas, bet arī pēc tās, nodrošinot atbilstošu komunikāciju ar investoriem, kā arī sabiedrības informēšanu par sasniegtajiem rezultātiem. Tāpat jāveic skaidrojošais darbs ar investoriem, lai nodrošinātu izpratni par to iespējām saņemt informāciju un ietekmēt uzņēmuma darbību.